

Felújulás vizsgálatának módszertana a Pilis Kísérletekben

Pilis Üzem mód Kísérlet

(Frissítve: 2022. 03.)

5 kezelés:

C - kontroll

CC - tarvágás

G - lék

P - egyenletes bontás

R - hagyásfacsoport

6 ismétlés (blokk)

Összesen 30 plot

1) Makkprodukciónak vizsgálata

Hullott tölgy makkok számolása november folyamán, plotonként 1 db 1 m × 1 m-es kvadrátban. A makkok túlnyomó része kocsánytalan tölgy, a cser makkjainak száma elenyésző, így nem kerülnek elkülönítésre.

Megj. (2018): A gyűjtés 2014-től 2018-ig zajlott (2017 kimaradt). 2018-ban bőséges makktermő év volt, így a nagy számú makk miatt ebben az évben csak 0,5 m × 0,5 m-es kvadrátokban történt a felmérés, amelyet utólag felszoroztunk 1 m²-re.

2) Természetes regenerációnak vizsgálata

Az aljnövényzet vizsgálatára szolgáló kvadrátokban a fásszárú újulat felmérése is zajlik. Plotonként 2 db 2 m × 2 m-es, állandósított kvadrát került kijelölésre, az egyik kerített területen, a másik kerítetlen helyen. A kerített és kerítetlen kvadrátok adatainak összehasonlításával a vad hatása értékelhető. A kvadrátokban felvételezzük az 50 cm-nél alacsonyabb fásszárúak egyedi, százalékos borítását. Emellett az újulat egyedszámát is számoljuk, fajonként, 4 méretkategóriára bontva:

1. 0–20 cm-es magasság

2. 2–50 cm

3. 50–130 cm

4. >130 cm, DBH < 5 cm

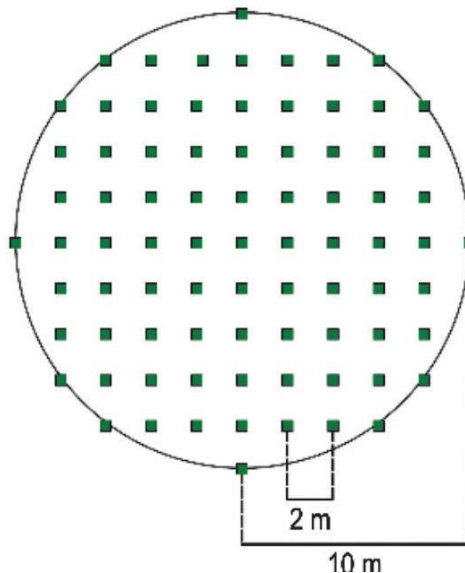
A fásszárúak vizsgálatára a kvadrátokban 2014 óta évenként zajlik, a nyári időszakban.

3) Természetes újulat térbeli mintázatának vizsgálata

Négy blokkban (1, 2, 3, 6), az aljnövényzet térbeli mintázatát vizsgáló kvadrátokhoz kötődő felmérés. Plotonként egy db, 20 m átmérőjű, kör alakú mintaterület került kijelölésre, ezeken belül pedig egy, a mintaterületet lefedő 2 m × 2 m-es rácsháló rácspontjaiban 81 db

mintavételi pontot jelöltünk ki (1. ábra). A mintavételi pontokban $0,5\text{ m} \times 0,5\text{ m}$ -es kvadrátokban becsüljük az 50 cm -nél alacsonyabb fásszárúak százalékos borítását, valamint számoljuk a csemeték fajonkénti egyedszámát 4 méretkategóriában, a $2\text{ m} \times 2\text{ m}$ -es kvadrátokkal megegyező módon.

A felmérés két évente zajlik (eddig 2016-ban, 2018-ban és 2020-ban történt felvételezés).

1. ábra. Az aljnövényzet és az újulat térbeli mintázatának vizsgálata 81 db $0,5\text{ m} \times 0,5\text{ m}$ -es kiskvadrátban a Pilis Üzem mód Kísérletben.

4) Beültetett csemeték vizsgálata

Vizsgált fajok:

- bükk (*Fagus sylvatica*)
- csertölgy (*Quercus cerris*)
- gyertyán (*Carpinus betulus*)
- kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*)
- magas kőris (*Fraxinus excelsior*)

Plotonként, fajonként öt csemete került beültetésre a bekerített területre, 2014 márciusában, a talajmenti fagyok elmúltával. A csemetéket random osztottuk ki a 30 plotban. Az oszlopok és sorok között alapesetben 70 cm a pászta-táv. A csemetéket minden esetben egyedi azonosítóval láttuk el. Az ültetési stressz miatt elpusztult csemetéket 2015 tavaszán pótoltuk. Megj. (2021): A kezelés utáni hetedik évre az árnyéktűrő fajok (kőris, gyertyán, bükk) csemetéi jelentősen túlnőtték a tölgy csemetéket, és az egymáshoz közeli elhelyezkedés és az árnyékoló hatás miatt gátolták azok növekedését. Mivel vizsgálatunk fókuszában elsődlegesen a tölgyek állnak, ezért a 2020-as adatsorral az árnyéktűrő fajok (kőris, gyertyán, bükk) vizsgálatát lezártuk, és 2021 tavaszán ezen csemeték eltávolításra kerültek. Így a megmaradt

kocsánytalan és csertölgycsemeték fejlődését a különféle kezelésekben az árnyaló fajokkal való kompetíciótól függetlenül tudjuk tovább vizsgálni.

Felmért változók:

Hajtáshossz: A leghosszabb (főhajtás vagy annak szerepét átvevő oldalhajtás) hajtás megmérése a talajfelszíntől a csúcsi rügy vonaláig. A mérés 2014 óta minden nyáron elvégzésre kerül.

Tőátmérő: Az egyedek tőátmérőjének megmérése közvetlenül a talajfelszín mentén digitális tolómérővel. A mérés 2014 óta minden nyáron elvégzésre kerül.

Hajtásszám: Az összes, legalább egy élő levéllel rendelkező hajtások darabszámának feljegyzése.

Megj. (2018): Az igen nagy hajtásszám (sokszor több száz) miatt ebben az évben a nagyobb csemetéken csak 1-2 nagy ágon számoltuk le a hajtásszámot, és becslünk hozzá szorzót a teljes növényre.

Megj. (2019): A hajtásszám számolását a 2018-as adatsorral lezártuk, mivel a nagyméretű csemetéken kivitelezhetetlenné vált, ugyanakkor nem adott jelentős mértékű plusz információt a magassághoz képest.

Levélfelület: Hordozható lézeres levélfelület-mérő (CID-202, CID Bio-Science, USA) segítségével egy átlagos méretű levél kiválasztása és megmérése. Alkalmazott pontosság: 1 cm². A készüléket a mérés előtt a gyártó által ismertett módon kalibráltuk. A levélfelületet egy becsült levélszámmal felszorozva kapjuk meg a csemete teljes becsült levélfelületét.

Megj. (2019): A levélfelület mérését a 2018-as adatsorral lezártuk, mivel a nagyméretű csemetéken kivitelezhetetlenné vált, ugyanakkor nem adott jelentős plusz információt a magassághoz képest.

5) Növekedés vizsgálata természetes újulat-egyedeken

A vadhatás vizsgálata céljából 188 csemetepár kerül évenként mérésre a természetes újulat egyedi közül. A csemeték 12 fa- illetve cserjefaj egyedi közül kerültek ki:

- barkóca berkenye (*Sorbus torminalis*)
- bükk (*Fagus sylvatica*)
- csertölgycsemeték (*Quercus cerris*)
- egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*)
- gyertyán (*Carpinus betulus*)
- kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*)
- mezei juhar (*Acer campestre*)
- vacseresznye (*Prunus avium*)
- vadkörte (*Pyrus pyraster*)
- vadrózsa (*Rosa canina* agg.)
- veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*)
- virágos kőris (*Fraxinus ornus*)

A párok egyik tagja kerített, a másik kerítetlen területen található. A kiindulási állapotban a párok tagjai hasonló fejlettségi állapotot mutattak. Fajonkénti egyedszámukat az határozta meg, hogy az elkerített mintaterületen milyen mennyiségben fordultak elő csemeték, amelyekhez kerítetlen területen található párokat is lehetséges volt hozzárendelni.

A csemetéken méret-változók és a rágottsági állapot felmérése zajlik. Jelen protokollban csak a vadhatás-vizsgálattól függetlenül is elemzett méret-változók protokollját mutatjuk be, a vadhatás elemzése elkülönült vizsgálatban zajlik. A mérések 2014 óta minden nyáron elvégzésre kerülnek.

Felmért méret-változók:

Hajtáshossz: A leghosszabb (főhajtás vagy annak szerepét átvevő oldalhajtás) hajtás megmérése a talajfelszíntől a csúcsi rügy vonaláig.

Magasság: A csúcsrügy talajfelszíntől vett magassága.

Tőátmérő: Az egyedek tőátmérőjének megmérése közvetlenül a talajfelszín mentén digitális tolómérővel. Alkalmazott pontosság: 1 mm.

Hajtásszám: Az összes, legalább egy élő levéllel rendelkező hajtások darabszáma.

Levélszám: Levelek darabszáma. Nagy csemeték esetén egy ágon leszámolva, majd becsült szorzóval felszorozva.

Becsült levélfelület: Egyedenként egy átlagos levél hosszúságának és szélességének lemérése, majd levélterület számolása a levél alakját ellipszisként közelítve. Az így kapott levélfelület és a levélszám szorzata adja a növény becsült teljes levélfelületét.

Pilis Lék Kísérlet

6 kezelés:

CO – kontroll

LC – nagy kör alakú lék (large circular)

LE – nagy elnyújtott lék (large elongated)

SC – kis kör alakú lék (small circular)

SE – kis elnyújtott alakú lék (small elongated)

EX – két lépésben kialakított lék (extended): kis elnyújtott, amelyet az újulat megerősödése (néhány év) után nagy kör alakú lékké fogunk tágítani

6 ismétlés (blokk)

Összesen 36 plot

A teljes területet kerítés veszi körül, így a felújulást a vad hatásától függtelenül tudjuk vizsgálni.

1) Makkprodukción vizsgálata

A kocsánytalan tölgy hullott makkjainak számolása november folyamán plotonként 1 db 1 m × 1 m-es kvadrátban, a lék közepében.

Megj. (2020): Ebben az évben (mérsékelt makkos év) a térbeli mintázatot felmérő mintavételhez igazítva, a 41 db 0,5 m × 0,5 m-es kiskvadrát mindegyikében történt makkszámolás. A kapott értékeket felszoroztuk 1 m²-es egységre.

Megj. (2021): A lék közepén kijelölt 1 m × 1 m-es kvadrátban zajló felmérést kiegészítettük a lék északi végében egy második 1 m × 1 m-es kvadrátban történő számolással. Mivel ez nem makktermő év volt, elenyésző számú makkot találtunk. A jövőben változatos makktermésű években tervezzük ismételni a mintavételt, a 2 db 1 m × 1 m-es kvadrátban.

2) Természetes regeneráció vizsgálata

Az aljnövényzet vizsgálatára szolgáló kvadrátokban a fásszárú újulat felmérése is zajlik. Plotonként 1 db 2 m × 2 m-es, állandósított kvadrát került kijelölésre a lék közepén. A kvadrátokban felvételezzük az 50 cm-nél alacsonyabb fásszárúak egyedi, százalékos borítását.

Emellett az újulat egyedszámát is számoljuk, fajonként, 4 méretkategóriára bontva:

1. 0–20 cm-es magasság

2. 2–50 cm

3. 50–130 cm

4. >130 cm, DBH < 5 cm

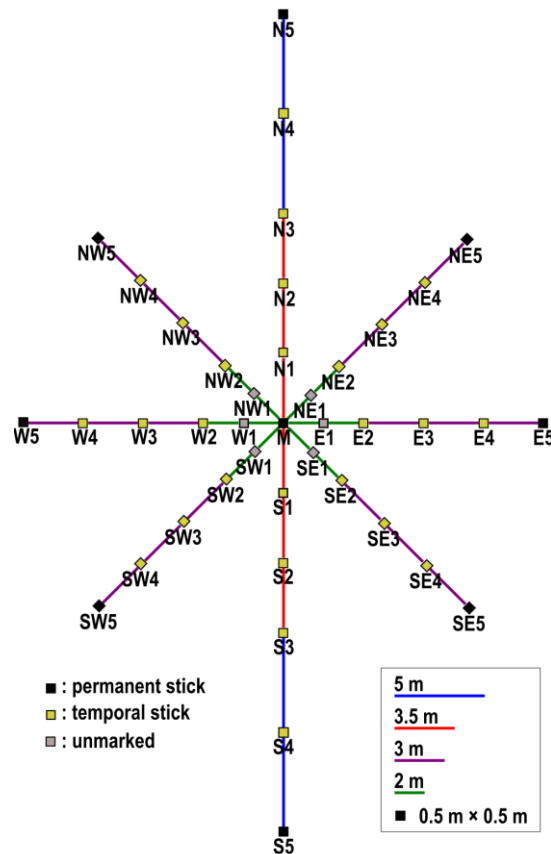
Az újulat vizsgálata 2018 óta évente zajlik, a nyár első felében.

3) Természetes újulat térbeli mintázatának vizsgálata

Négy blokkban (1, 3, 4, 5), az aljnövényzet térbeli mintázatát vizsgáló kvadrátokhoz kötődő felmérés. A plotokban csillag alakban helyezkedik el 8 transzekt a fő és mellékégtájak

irányában (2. ábra). A transztek mentén összesen 41 db $0,5\text{ m} \times 0,5\text{ m}$ -es kiskvadrát került kijelölésre, amelyben becsüljük az 50 cm-nél alacsonyabb fásszárúak szzalékos borítását, valamint számoljuk a csemeték fajonkénti egyedszámát 4 méretkategóriában, a $2\text{ m} \times 2\text{ m}$ -es kvadrátokkal megegyező módon.

A felmérés két évente zajlik (eddig 2019-ben és 2021-ben történt felvételezés).

2. ábra. Az újulat (ill. az aljnövényzet) térbeli mintázatának felmérésére szolgáló transztek elhelyezkedése a Pilis Lék Kísérletben.

4) Kocsánytalan tölgy újulat mortalitásának mérése

A 2018-as makkos évből származó (tehát egy kohorszba tartozó) kocsánytalan tölgy csemeték egyedszámát számoljuk 4 db $0,5\text{ m} \times 0,5\text{ m}$ -es kiskvadrátban, a lécek (legnagyobb direkt megvilágítást kapó) északi végében. A plotokhoz a négy kiskvadrátban számolt egyedszámok összegét rendeljük. A későbbi években hullott makkokból csírázó, friss magoncokat a számolás során eltávolítjuk.

A számolást 2019 óta évente végezzük augusztus-szeptember folyamán.

5) Egyedi kocványtalan tölgy csemeték növekedésének vizsgálata

Célunk egykorú csemeték növekedésének standardizált mérése volt. Mivel 2018 bőséges makktermésű év volt, ezért rendelkezésre állt nagy számú, egykorú, természetes eredetű csemete, ültetésre nem volt szükség. Hogy elkerüljük a kijelölt csemeték intenzív kezdeti mortalitását, ezért a csemeték csak 2020 őszén (azaz csírázásuk után egy évvel) kerültek kijelölésre. Plotonként 30 db tölgy csemete került kijelölésre a lécek (legnagyobb direkt megvilágítást kapó) északi végében, egy erre a célra elkerített $3\text{ m} \times 3\text{ m}$ -es területen. A csemetéket egyedi azonosítóval láttunk el. Kezelésenként 180, összesen 1080 db csemetét jeltöltünk ki, így a későbbiekben várható mortalitás után is statisztikai szempontból elemezhető számú csemete megmaradására számítunk. A kijelölésnél elsődleges szempont volt, hogy a csemeték a 2018-as kohorszból származzanak (egykorúak legyenek), és a kiindulási méretük minél hasonlóbb legyen (lehetőleg 10-20 cm közötti magasság – bizonyos plotokban megfelelő egyedszám hiányában szükség volt ennél kicsit kisebb, ill. nagyobb csemeték kijelölésére is). Amennyiben lehetőség volt rá, nem jelöltünk ki egymáshoz 40 cm-nél közelebb elhelyezkedő egyedeket. A csemeték körül a szedret, illetve a mérendő csemetéket leárnyékoló nagyobb csemetéket és esetlegesen előforduló gyertyán vagy más újulatot rendszeresen eltávolítjuk. A csemeték hajtáshosszát (a főhajtás vagy annak szerepét átvevő leghosszabb oldalhajtás hosszát) mérjük a talajfelszíntől a csúcsi rügy vonaláig.

Az adatgyűjtés 2020-1 kezdődően évente zajlik augusztus-szeptember folyamán.

Megj. (2021): 2021 őszén az elpusztult csemeték (82 db) helyett új, hasonló méretű csemetéket jelöltünk ki.